Ład obiecany: Polski Ład – program inwestycji strategicznych – od obietnic I czeków do realnych wydatków

Autor: prof. Paweł Swianiewicz Dyrektor Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego

[1. Program Polski Ład – Program Inwestycji Strategicznych współcześnie]

[2. Efekty rzeczowe programu]

[3. Wnioski końcowe]

Ostatnia dekada – a szczególnie okres po 2018 r. – przyniosła wysyp różnego rodzaju programów dotacyjnych wspierających inwestycje samorządowe ze środków krajowych. Oczywiście takie programy pojawiały się i wcześniej (przed 2015 r., a więc przed okresem rządów Zjednoczonej Prawicy). Można tu wymienić jako przykład programy związane z budową „orlików”[1], program drogowy tzw. schetynówek[2], czy też programy wspierające otwieranie nowych żłobków[3]. Ale skala tych wcześniejszych programów była nieporównywalnie mniejsza od tych, które pojawiły się później. Na realizację „orlików” budżet państwa przeznaczył 970 milionów złotych, na budowę „schetynówek” w sumie 3 miliardy złotych w ciągu trzech lat, a na program rozbudowy żłobków po 40 milionów złotych rocznie (w latach 2011–2018)[4]. W sumie więc w okresie 2011–2015 programy te pochłonęły nieco ponad 4 miliardy złotych. Jak zobaczymy dalej, programy uruchamiane od 2018 r. obejmowały znacznie większe środki.

Pierwszym z dużych programów był Fundusz Dróg Samorządowych działający na podstawie ustawy z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Dróg Samorządowych[5]. Miał on wielorakie źródła finansowania, na które składały się[6]:

wpłaty pochodzące z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW), dotacje z budżetu państwa (w tym z części budżetu, której dysponentem jest Minister Obrony Narodowej), Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe oraz z zysku jednoosobowych spółek Skarbu Państwa i spółek, w których wszystkie akcje (udziały) są własnością Skarbu Państwa. Ponadto Fundusz może zostać zasilony środkami pochodzącymi z przekazania skarbowych papierów wartościowych, a także dobrowolnych wpłat na rzecz Funduszu np. przez spółki, w których udziały albo akcje posiada Skarb Państwa.

Zgodnie z art. 19 ustawy środki, o których tu mowa, „nie stanowią dotacji w rozumieniu art. 126 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych”[7], ale w sensie merytorycznym można, rzecz jasna, mówić o programie dotacji celowych dla samorządów.

W następnych latach pojawiały się kolejne, równie duże (a niektóre nawet większe) programy dotacyjne. Od 2020 r. funkcjonował Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych[8], w ramach którego tylko w latach 2020–2021 rozdysponowano prawie 14 miliardów złotych. Kolejnym programem był Program Inwestycji Strategicznych[9], wdrażany poprzez Bank Gospodarstwa Krajowego, finansowany w znacznym stopniu obligacjami emitowanymi przez BGK, zapoczątkowany uchwałą Rady Ministrów nr 84/2021 i funkcjonujący początkowo w ramach szerszego programu Polski Ład. W ramach kolejnych dziewięciu edycji tego programu samorządy mogły zgłaszać swoje projekty od lipca 2021 do września 2023 r. W sumie na realizację programu przeznaczono 99 miliardów złotych. Mówimy więc o środkach około trzydziestokrotnie większych niż te, które były przeznaczone dla samorządów we wcześniej realizowanych programach. Różnica jest więc bardzo istotna, nawet jeśli weźmiemy pod uwagę, że te nowe programy realizowane były w dłuższym (mniej więcej dwukrotnie) okresie.

Z jednej strony zakrojone na tak szeroką skalę wsparcie inwestycji lokalnych było wyjątkową szansą dla wielu słabszych samorządów, pozbawionych możliwości samodzielnego (lub nawet przy wsparciu np. funduszy unijnych) realizowania dużych projektów infrastrukturalnych.

Z drugiej strony trudno pominąć też uwagi krytyczne odnośnie do samej formy i sposobu realizacji tych programów. Przede wszystkim uruchomienie tych strumieni finansowania zbiegło się w czasie ze zmianami przepisów dotyczących podatków dochodowych, które drastycznie ograniczyły dochody własne samorządów. Z niewielką dozą przesady można więc powiedzieć, że ówczesny rząd najpierw odebrał część zdolności samorządów do inwestowania, a następnie szczodrą ręką zaoferował większe dotacje. Wszystkie wymienione programy były finansowane przez dotacje celowe rozdzielane na podstawie mniej lub bardziej precyzyjnych i zobiektywizowanych kryteriów. Za każdym razem decydowano więc, że taka forma finansowania będzie lepsza niż przyznanie dodatkowych środków finansowych w postaci dochodów własnych lub choćby nieznaczonych subwencji dla samorządów. W każdym z tych przypadków uznawano, że to władze centralne lepiej wiedzą, jakie problemy trzeba rozwiązywać, i że trzeba to zrobić za pomocą dotacji. W domyśle: władze samorządowe mające do dyspozycji więcej środków własnych nie umiałyby prawidłowo diagnozować najważniejszych potrzeb i wydałyby te fundusze na jakieś inne, mniej istotne sprawy. Jest to zgodne z obserwacją o zafascynowaniu części ugrupowań polskiej sceny politycznej jakobińskim modelem państwa scentralizowanego, w którym samorządy pełnią bardziej rolę realizatora strategii ustalanej centralnie niż autonomicznych gospodarzy poszczególnych małych ojczyzn.

Równocześnie te programy dotacyjne, rozwijane szczodrze po 2018 r., zawierały w sobie dobrze udokumentowany grzech pierworodny w postaci podejmowanych w sposób arbitralny i nietransparentny decyzji wzmacniających mechanizmy klientelizmu politycznego. Zarzuty te były niejednokrotnie krytykowane we wcześniejszych publikacjach[10]. Krytyka ta dotyczyła przede wszystkim szczegółów procesu wyboru konkretnych projektów do dofinansowania. Kryteria były mocno nieprzejrzyste i mało sformalizowane. O ile prostota procedur biurokratycznych mogła się spodobać samorządom, o tyle przyjęte zasady pozostawiały faktyczną swobodę podejmowania decyzji politykom szczebla regionalnego i centralnego. W praktyce skutkowało to alokacją silnie skrzywioną politycznie, tzn. taką, w której największe szanse na otrzymanie funduszy miały samorządy, gdzie włodarze powiązani byli politycznie z ówczesną opcją rządzącą na poziomie kraju. Warto nadmienić, że o obowiązującej procedurze rozdziału środków w jednym z takich programów – opisanej przede wszystkim w art. 20–25 i 26 ustawy o Rządowym Funduszu Dróg Samorządowych[11] – w 2021 r. krytycznie wypowiadała się Najwyższa Izba Kontroli, pisząc m.in. *brak przekazywania przez Prezesa KRM do wojewodów uzasadnień dla wprowadzonych zmian skutkuje brakiem przejrzystości i jawności procesu przyznawania tego dofinansowania i może budzić wątpliwości co do równego traktowania jst ubiegających się o dofinansowanie* (str. 20 raportu NIK). W tym zakresie NIK wystosował do Ministra Infrastruktury oraz wojewodów zalecenia, które miały te wątpliwości usunąć[12].

To zastąpienie środków odebranych samorządom z podatku dochodowego od osób fizycznych nowymi programami dotacyjnymi miało także swój wymiar geograficzny – na zmianie reguł dotyczących PIT najwięcej straciły duże i na ogół dość zamożne miasta, a z nowych dotacji w największym stopniu skorzystały mniejsze i często uboższe gminy. Chociaż także wśród tych mniejszych i niezamożnych największe szanse na znaczne dofinansowanie miały te rządzone przez włodarzy bliskich politycznie ówczesnej opcji rządzącej.

Kolejnym zastrzeżeniem wysuwanym pod adresem tych programów było ich częste finansowanie za pomocą instrumentów dłużnych, w dodatku ulokowanych w sposób utrudniający przejrzyste dostrzeżenie wpływu na wysokość długu publicznego.

1. Program Polski ?ad – Program Inwestycji Strategicznych wspó?cze?nie

Wbrew spotykanym często opiniom, program Polski Ład – Program Inwestycji Strategicznych nie został wygaszony po zmianie rządu w końcu 2023 r. Wprawdzie nie ogłaszano już nowych naborów, ale podjęte w związku z tym programem zobowiązania były w pełni respektowane przez BGK i w praktyce zaczęły się materializować właśnie w roku 2024, a także w późniejszym okresie. Co więcej i co szczególnie istotne – to właśnie w latach 2024–2025 obciążenie budżetu państwa wynikające z realizacji programu osiąga swoje maksimum. Jak widać na rys. 1, wydatki samorządów finansowane programem Polski Ład – Program Inwestycji Strategicznych były jak dotychczas zdecydowanie najwyższe właśnie w 2024 r., kiedy to ruszyła fala faktycznych realizacji inwestycji i wypłat dotacji. Nieco upraszczając, możemy powiedzieć, że wcześniejsze lata to okres symbolicznego „rozdawania czeków" i przyznawania promes, W tym sensie ten okres wcześniejszy (zwłaszcza lata 2021-2022) można określić jako okres „ładu obiecanego", co odzwierciedla zaproponowany tytuł niniejszego opracowania. Natomiast rok 2024 oznaczał realne transfery środków i dynamiczne inwestycje. Wysokie wydatki są kontynuowane także w roku 2025. W pierwszym półroczu tego roku wydatki finansowane przekazanymi samorządom dotacjami związanymi z realizacją Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych wyniosły prawie 8,1 miliarda złotych. Jest to wprawdzie mniej niż jedna trzecia całości dotacji przekazanych w związku z tym programem w roku 2024, ale trzeba pamiętać, że rozkład przepływów finansowych nie jest równomierny w ciągu całego roku. Znaczna część wydatków pojawia się w drugiej połowie roku. W okresie styczeń–czerwiec 2024 r. analogiczne wydatki samorządów wynosiły 8,25 miliarda złotych, a zatem tylko niecałe 3% więcej niż w analogicznym okresie roku bieżącego.

Dotacje z omawianego programu stanowiły bardzo znaczny wkład finansowy w inwestycje samorządowe. W roku 2022 było to jeszcze zaledwie 6% wartości wszystkich wydatków inwestycyjnych samorządów, ale w roku 2023 odsetek ten wzrósł do 23%, a w 2024 r. do niemal 30%.

Jak wiemy z wcześniejszych opracowań[13], środki te w znacznym stopniu trafiały do mniejszych i położonych dalej od głównych aglomeracji gmin. Tak samo było i w roku 2024 (por. rys. 2). Zapewne tym właśnie można tłumaczyć fakt, że spadek wielkości inwestycji samorządowych w 2024 r. (w porównaniu z rokiem poprzednim) był znacznie mniejszy w niewielkich gminach niż w miastach na prawach powiatu (niespełna 5% w mniejszych gminach wobec 18% w miastach na prawach powiatu).

Rok 2024 był rekordowy pod względem wielkości dotacji z programu w odniesieniu nie tylko do wartości łącznych, ale także kategorii jednostek samorządowych (por. rys. 3.). I tak, przykładowo, w gminach wiejskich po raz pierwszy przekroczyły one łącznie 10 miliardów złotych.

Rys. 1. Dochody samorządów w paragrafie 637/673 – dotacje z Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych (w mln złotych)

Rys. 2. Wydatki samorządów w 2024 r. finansowane dotacjami z programu Polski Ład (par. 637 i 673) w złotych w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Rys. 3. Wydatki samorządów finansowane dotacjami z programu Polski Ład (par. 637/673) w milionach złotych w poszczególnych kategoriach jednostek samorządowych

2. Efekty rzeczowe programu

Czemu służą przekazywane w ramach programu dotacje i jakie są efekty realizowanych projektów? Niestety nie dysponujemy informacjami o łącznych efektach rzeczowych finansowanych w ten sposób inwestycji, nie wiemy więc np., ile kilometrów dróg zostało wyremontowanych bądź zmodernizowanych, jak zwiększyła się pojemność oczyszczalni ścieków itp. O informacje takie zwróciliśmy się do Banku Gospodarstwa Krajowego, który jest realizatorem programu. Niestety w piśmie, które dostaliśmy w odpowiedzi, czytamy, że *zarówno uchwała Rady Ministrów powołująca Program Inwestycji Strategicznych, jak i Regulaminy naboru wniosków o dofinansowanie nie nakładają na beneficjentów obowiązków przedstawiania efektów rzeczowych zrealizowanych inwestycji* i w związku z tym BGK nie dysponuje takimi informacjami. Trudno nie zauważyć, że przy tak ogromnych środkach finansowych kierowanych do samorządów w ramach programu zaskakuje brak systematycznego monitorowania jego efektów. W rezultacie oznacza to, że nie potrafimy odpowiedzieć na podstawowe pytania o realne rezultaty inwestycji – zarówno w skali makro, jak i z uwzględnieniem zróżnicowań regionalnych.

Na podstawie sprawozdań z wykonania budżetów samorządowych możemy jednak określić strukturę sektorową realizowanych projektów (rys. 4 i 5). Zdecydowanie dominującym sektorem jest transport, choć przewaga ta zmniejsza się w kolejnych latach. W roku 2022 (kiedy to – przypomnijmy – wydatki z programu były jeszcze relatywnie małe) dotacje związane z projektami transportowymi (w tym przede wszystkim z drogami) stanowiły dwie trzecie wszystkich dotacji wypłacanych z programu. W roku 2024 była to już nieco mniej niż połowa całości przekazanych środków. Drugim pod względem wartości środków sektorem była gospodarka komunalna, na którą przeznaczano ok. 20% wszystkich dotacji z programu. W ramach tego działu zdecydowanie dominowały środki na inwestycje w sektorze wodno- -kanalizacyjnym (ok. 15% wszystkich dotacji). Trzecim co do wielkości sektorem była oświata, której udział w całości dotacji programu wynosił tylko 5% w roku 2022, ale wzrósł do ponad 10% w latach 2023–2024.

Rys. 4. Struktura sektorowa wydatków w par. 637/673 w latach 2022–2024

Rys. 5. Struktura sektorowa wydatków w par. 637/673 w 2024 r.

Struktura sektorowa wygląda odmiennie w różnych typach jednostek samorządowych. W miastach na prawach powiatu zdecydowanie dominują dotacje przeznaczone na inwestycje transportowe (58% w 2024 r.). W innych gminach udział ten jest znacznie niższy, w gminach podmiejskich wynosi zaledwie 40%. W gminach podmiejskich, a także w jednostkach wiejskich i miejsko-wiejskich duży udział mają inwestycje w sektorze wodno-kanalizacyjnym (ponad 20%), niemal niezauważalne w największych miastach. Jest to zrozumiałe, bo to właśnie na terenach wiejskich potrzeby w zakresie kanalizacji i oczyszczania ścieków są wciąż bardzo znaczne. Z kolei projekty oświatowe największy udział mają w jednostkach o największej dynamice demograficznej, a więc w gminach podmiejskich (17%) oraz w miastach na prawach powiatu (14%). W gminach miejskich (poza miastami na prawach powiatu) wyróżniają się inwestycje przeznaczone na kulturę fizyczną i sport (prawie 15% całości przekazywanych dotacji).

W powiatach zdecydowanie dominują wydatki na inwestycje drogowe (ponad 70% wszystkich środków w ramach programu). Poza tym znaczące udziały mają projekty oświatowe (10,8%) oraz związane z ochroną zdrowia (5,2%).

3. Wnioski ko?cowe

Finansowanie projektów w ramach programu Polski Ład – Program Inwestycji Samorządowych wynika obecnie z realizacji wcześniej podjętych zobowiązań. Nie jest prowadzony nabór na nowe projekty. Nie znaczy to, że inwestycje samorządowe nie otrzymują żadnego nowego wsparcia dotacyjnego ze środków krajowych. Funkcjonuje np. Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg (będący następcą wspominanego wcześniej Funduszu Dróg Samorządowych[14], chociaż środki przeznaczane na ten program są obecnie wyraźnie niższe niż kilka lat temu), wsparcia od wielu lat udzielają fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej (NFOŚiGW oraz WFOŚiGW)[15]. Ale mówimy tu o środkach zdecydowanie mniejszych niż te, o których pisaliśmy powyżej.

Oczywiście trzeba pamiętać, że dodatkowe środki finansowe dla samorządów zostały przyznane – w dodatku w formie dochodów własnych, a nie kolejnych dotacji – przy okazji zmiany ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego[16]. Choć nie da się nie zauważyć, że te dodatkowe środki okazały się znacznie mniejsze niż to, na co liczyły władze samorządowe. Na tym tle szczególnie ważne staje się szersze spojrzenie na koszty nowych inwestycji. Pełny koszt projektu to bowiem nie tylko środki przeznaczone na samo wybudowanie obiektu, ale także wydatki na jego utrzymanie, remonty i eksploatację w kolejnych latach. Nowe obiekty budowane przy wsparciu funduszy zewnętrznych będą wymagały w perspektywie długoterminowej środków na swoje utrzymanie. Stwierdzenie to brzmi jak oczywistość, ale dla samorządów w trudnej sytuacji budżetowej, które nie były w stanie samodzielnie wybudować nowej infrastruktury bez pomocy z zewnątrz, może to być wyzwanie. Wciąż zdarzają się samorządy, w których czynnik ten nie znajduje należytej uwagi przy planowaniu i realizacji kolejnych przedsięwzięć. Z tego względu wzmocnienie i ustabilizowanie bieżących dochodów (czy to w formie dochodów własnych, czy poprzez usprawniony system wyrównawczy) długofalowo może być nawet ważniejsze niż przeznaczanie nowych środków na inwestycje. Tego rodzaju podejście całościowe – obejmujące pełny cykl życia inwestycji – powinno być brane pod uwagę zarówno przez samorządy, które pełnią rolę inwestora, jak i przez instytucje projektujące tego rodzaju programy wsparcia.

Równocześnie można jednak zaryzykować tezę, że jeżeli poważnie myślimy o policentrycznym rozwoju kraju, a taki właśnie model wyłania się z opracowywanych w ostatnich miesiącach dokumentów rządowych, to **wsparcie finansowe dla projektów rozwojowych podejmowanych przez słabsze jednostki samorządowe w mniej rozwiniętych częściach kraju byłoby wysoce wskazane.**

Oczywiście należy zdawać sobie sprawę z ograniczeń budżetowych, trzeba też pamiętać, że wcześniej przyznane środki w ramach

programu Polski Ład – Program Inwestycji Strategicznych mają w tej chwili istotny wpływ na wielkość długu publicznego, a tym samym ograniczają możliwości nowego finansowania. Dlatego nie jesteśmy w stanie sformułować tutaj jednoznacznego wniosku, czy i w jakiej wysokości środki takie mogą być uruchomione. To zależy zarówno od oceny stanu budżetu państwa, jak i politycznych decyzji na temat hierarchii priorytetów w wydatkach budżetowych.

Z merytorycznego punktu widzenia utrzymanie (w zmienionej formie) programów dotacyjnych skierowanych przede wszystkim do najsłabszych samorządów byłoby uzasadnione. Jak wspomniano już wyżej, idea silniejszego oparcia finansów samorządowych na dochodach własnych i usprawnienia mechanizmów wyrównawczych jest oczywiście zgodna z zasadą subsydiarności i warta wsparcia. Ale nawet jeśli ten poprawiony system wyrównawczy pomoże w realizacji zadań bieżących, w tym utrzymaniu wybudowanej w ostatnich latach infrastruktury, to nie zniknie zapewne grupa słabszych samorządów wymagających wsparcia w realizacji programów rozwojowych.

W porównaniu z dotychczasowym kształtem pożądane byłyby radykalne zmiany w konstrukcji programów dotacyjnych – tak, aby sposób podziału na konkretne projekty był bardziej precyzyjny i transparentny. Pozwoliłoby to uniknąć politycznego skrzywienia alokacji środków, z jakim niejednokrotnie mieliśmy do czynienia w poprzednich latach. Natomiast sama idea dodatkowego wsparcia w ten sposób policentrycznego modelu rozwoju kraju wydaje się godna poparcia.

---

1 Rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 6 kwietnia 2009 r. w sprawie dofinansowania z budżetu państwa zadań związanych z budową i remontami obiektów sportowych oraz rozwijaniem sportu (Dz. U. Nr 56, poz. 463). Nadrzędnym celem Programu było nadrobienie zaległości w budowie infrastruktury sportowej, przeznaczonej w głównej mierze dla dzieci i młodzieży oraz zapewnienie społeczeństwu bezpłatnego dostępu do nowoczesnych obiektów sportowych. Program był finansowany z budżetu państwa, przy współudziale środków pozostających w dyspozycji samorządów wojewódzkich oraz środków własnych inwestorów. Jednym z celów Programu była budowa ogólnodostępnych i nieodpłatnych obiektów sportowych, w skład których wchodziły: boisko piłkarskie, boisko wielofunkcyjne, zaplecze sanitarno-szatniowe, oświetlenie kompleksu boisk. ↩ Wróć do tekstu

2 Rozporządzanie Rady Ministrów z dnia 27 marca 2009 r. w sprawie udzielenia dotacji celowych dla jednostek samorządu terytorialnego na przebudowę, budowę lub remonty dróg powiatowych i gminnych (Dz. U. Nr 53, poz. 435); uchwała nr 233/2008 Rady Ministrów z dnia 28 października 2008 r. w sprawie ustanowienia Programu Wieloletniego pod nazwa „NARODOWY PROGRAM PRZEBUDOWY DRÓG LOKALNYCH 2008-2011" (wraz z uchwałami zmieniającymi). Celem Programu było wsparcie przebudowy, budowy lub remontu kluczowych odcinków dróg gminnych i powiatowych prowadzące do zwiększenia płynności ruchu i poprawy bezpieczeństwa komunikacyjnego, a także wsparcie tworzenia powiązań sieci dróg powiatowych i gminnych z siecią dróg wojewódzkich i krajowych, prowadzące do zwiększenia dostępności lokalnych ośrodków gospodarczych. Program realizowany był w latach 2008–2011. Program zakładał dofinansowanie przebudowy i remontów dróg, budowy dróg lub działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego dróg istniejących. Przedmiotem dofinansowania w danym roku budżetowym mógł być wyłącznie jeden projekt zgłoszony przez zarządcę drogi gminnej i dwa projekty zgłoszone przez powiat. Maksymalny poziom dofinansowania projektu środkami dotacji z budżetu państwa wynosił 50%. W ramach Programu nie mogły być finansowane projekty realizowane ze środków Unii Europejskiej.↩ Wróć do tekstu

3 Art. 62 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 lat (tekst jedn. Dz. U. z 2025 r., poz. 798); resortowy program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „MALUCH" realizowany rokrocznie, począwszy od roku 2011. Celem Programu było: stworzenie warunków dla rozwoju zróżnicowanych instytucji opiekuńczo-edukacyjnych dla małych dzieci; poprawa standardów funkcjonowania instytucji opieki nad dziećmi do 3 lat (w wyjątkowych przypadkach do 4 lat); wspomożenie JST w tworzeniu instytucji opiekuńczo-edukacyjnych dla małych dzieci zgodnie z potrzebami lokalnej społeczności.↩ Wróć do tekstu

4 Program w zbliżonej postaci był kontynuowany w kolejnych latach i przeznaczano nań nawet większe środki. Przykładowo: w latach 2014–2017 było to 151 milionów rocznie, a w latach 2018–2021 nawet po 450 milionów złotych rocznie. ↩ Wróć do tekstu

5 Tekst jedn. Dz. U. z 2025 r. poz. 94.↩ Wróć do tekstu

6 https://www.gov.pl/web/infrastruktura/rzadowy-fundusz-rozwoju-drog---dawniej-fundusz-drog-samorzadowych (dostęp: 03.10.2025).↩ Wróć do tekstu

7 Tekst jedn. Dz. U. z 2024 r. poz. 1530 ze zm.↩ Wróć do tekstu

8 Uchwała nr 102 Rady Ministrów z dnia 23 lipca 2020 r. w sprawie wsparcia na realizacje zadań inwestycyjnych przez jednostki samorząd terytorialnego (M.P. poz. 662 ze zm.).↩ Wróć do tekstu

9 Uchwała nr 84/2021 Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2021 r. w sprawie ustanowienia Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych (wraz z uchwałami zmieniającymi).↩ Wróć do tekstu

10 Krytyka taka pojawiała się w opracowaniach zarówno ekspercko-publicystycznych, jak i akademickich. Przykładowo wymienić tu można: P. Swianiewicz, Wpływ polityki partyjnej na rozdział dotacji celowych na przykładzie Funduszu Dróg Samorządowych, „Wspólnota" 2020, nr 1, s. 44–53, J. Flis, P. Swianiewicz, Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych – reguły podziału, Fundacja Batorego, Warszawa 2021, J. Flis, P. Swianiewicz, Dotacje rządowe na inwestycja samorządowe – podsumowanie doświadczeń z perspektywy małych gmin, Fundacja Batorego, Warszawa 2021. Jeśli chodzi o publikacje akademickie wspomnieć można przykładowo: A. Gendźwiłł, P. Swianiewicz, D. Sześciło, Multi-level party favoritism: The case of a discretionary grant program in Poland, „Swiss Political Science Review" 2025, 31(2), s. 331–364, J. Siwińska-Gorzelak, G. Bukowska, Intragovernmental grant distribution and party alignment bias under democratic and authoritarian governments: the case of Poland, „East European Politics and Societies" 2023, 37(3), s. 927–949, Ł. Olejnik, Dotacje inwestycyjne z rządowych funduszy wsparcia dla samorządów 2019–2021, „Studia Regionalne i Lokalne" 2022, nr 2. ↩ Wróć do tekstu

11 Ustawa z dnia 23 października 2018 r. o Rządowym Funduszu Rozwoju Dróg (tekst jedn. Dz. U. z 2025 r. poz. 94).↩ Wróć do tekstu

12 NIK, Realizacja zadań finansowanych z funduszu dróg samorządowych, znak: KAP.430.001.2021.↩ Wróć do tekstu

13 Przykładowo: J. Flis, P. Swianiewicz, Dotacje rządowe na inwestycja samorządowe – podsumowanie doświadczeń z perspektywy małych gmin, Fundacja Batorego, Warszawa 2021.↩ Wróć do tekstu

14 Zmiana nazwy nastąpiła w wyniku wejścia w życie ustawy z 19 grudnia 2020 r. o zmianie ustawy o Funduszu Dróg Samorządowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2338).↩ Wróć do tekstu

15 Na przykład na lata 2025–2028 Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej zaplanował następujące programy: Transformacja energetyczna; Poprawa jakości powietrza; Gospodarka o obiegu zamkniętym, w tym gospodarowanie odpadami, ochrona wód i gospodarka wodna; Ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów; Ekspertyzy środowiskowe oraz Edukacja ekologiczna (https://www.gov.pl/web/nfosigw/programy-2025- 2028)↩ Wróć do tekstu

16 Ustawa z dnia 1 października 2024 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. poz. 1572 ze zm.).↩ Wróć do tekstu